BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DE LA SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA-FICCIÓ I FANTASIA

Primavera de 2012. Número 31

EDITORIAL

Retorn a Tísner

Al butlletí passat comentàvem que aquest 2012 és un any de commemoracions, i per això aquest número, sense perdre el to miscel·lani i divers, el volem dedicar especialment a Avel·lí Artís-Gener, "Tísner", que el 28 de maig faria cent anys.

Tísner és un dels autors "d'abans de la guerra" i de l'exili, però quan va tornar el 1965, a l'època que tornaven Calders, Joan Oliver, Riera Llorca, Murià i Bartra..., va ser potser el que més va connectar amb els escriptors joves hereus de la generació dels Pedrolo, Capmany o Sarsanedas. Tísner va encapçalar la restauració del PEN-Club català (primer clandestí i el 1976 obertament), va participar a la fundació de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, el 1977, i va ser un dels primers noms que vam convocar en la fundació de la Societat Catalana de Ciència-Ficció i Fantasia el 1997, tot i que aleshores ja tenia vuitanta-cinc anys, quasi no hi veia, no estava per a reunions, però va acceptar amb goig ser un dels socis d'honor i li agradava estar al dia de les coses que fèiem.

Durant tretze anys Tísner treballà en la novel·la Paraules d'Opoton el vell, escrita a l'exili mexicà i finalment publicada a Barcelona el 1968, una ucronia que narra el "descobriment" de Galícia a càrrec de sis naus asteques el 1489. I una de les primeres novel·les que va escriure a la tornada a Barcelona és l'Enquesta del canal 4, premi Sant Jordi 1972, publicada el 1973, una novel·la de ciència-ficció que per a Tísner "és la meva aportació literària a la lluita contra el Franco". I les dues novel·les juvenils que va publicar, L'invent més gran del segle vint (1984) i L'arriscada expedició dels pitecantrops del Montgrony (1985) també s'inscriuen dins l'àmbit de la ciència-ficció.

Si calgués justificar-ho, amb això n'hi hauria d'haver prou per a legitimar el nostre homenatge agraït al brillant i pluridisciplinari Tísner. Només demanem que l'enginyós i original escriptor, escenògraf, ninotaire i pintor ens disculpi si, per acabar, no sabem eludir el tòpic tantes vegades repetit, però cert: l'autèntic i més gratificant homenatge que li podem retre és fer reviure la seva obra tornant-la a llegir.

NOTÍCIES

L'exposició "Proto Anime Cut" a Barcelona

Fins al 8 d'abril nodem veure a l'espai

cultural de Caja Madrid, a la plaça de Catalunya, l'exposició "Proto Anime Cut", que mostra el procés d'elaboració col·lectiva dels films japonesos d'animació. Un dels principals punts d'interès que ofereix és veure la interrelació entre els films de ciència-ficció i la realitat. Així, a l'exposició veiem les imatges del fotògraf Haruhiko Higami, que cerca paisatges i edificis que

puguin inspirar els il·lustradors per als fons dels films, i alhora comprovem com films com Akira (1988) de Katsuhiro Otomo, basat en el manga del mateix autor i ambientat en un Neotòquio futurista, ha prefigurat aspectes de l'evolució urbanística del Tòquio actual. Mons alternatius, criatures imaginàries i sobretot paisatges urbans futuristes són mostrats en imatges que expliquen el procés de creació dels films. L'exposició s'acompanya de projeccions de films com Evangelion (2007 i 2009) o Animatrix (2003) i taules rodones sobre diversos temes.

"Pantalla global" al CCCB

Fins al 28 de maig el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona presenta l'exposició "Pantalla global", que explora el poder de les pantalles en la societat actual. Dels molts factors d'interès que ofereix, destaquem la peça audiovisual de

Nicolas Provost, que amb *Long live the new flesh* -homenatge a la frase final de *Videodrome* (1983) de Cronenberg: "llarga vida a la nova carn"- manipula imatges de films recents de terror i de ciència-ficció. Com comentava Jordi Costa a l'"Avui", "tots estem en la primera fase de l'evolució que converteix la pantalla (o les pantalles) en nova extremitat anatòmica".

Autobiografia de Jeanette Winterson

La primera edició dels premis Ictineu, el 2009, va reconèixer, en l'apartat de millor novel·la traduïda, *Planeta blau* de Jeanette Winterson (Manchester, 1959). Al butlletí núm. 12, de setembre-octubre de 2008, en ressenyar l'obra no ens vam poder estar de

fer una referència a la curiosa biografia de l'autora, "filla adoptada, va abandonar la llar

integrista dels pares adoptius a quinze anys i va fer de conductora d'una camioneta de gelats, ajudant de maquilladora en una funerària i dona de fer feines en un manicomi, mentre estudiava i finalment es llicenciava en llengua anglesa". El motiu d'haver abandonat la llar va ser perquè va explicar a la mare adoptiva, evangelista pentecostal, que estava enamorada d'una altra noia, i la mare li va respondre: "Per què vols ser feliç si pots ser normal?" Aquest és el títol que ha triat l'autora per a la seva autobiografia, que el gener d'aquest any ha publicat en castellà Lumen a la col·lecció "Memorias y biografías", ¿Por qué ser feliz cuando puedes ser normal?, en traducció d'Álvaro Abella Villar.

La Universitat de València publica "El planeta dels simis"

El juliol passat, alhora que s'estrenava entre nosaltres el film L'origen del planeta dels simis de Rupert Wyatt, la Càtedra de Divulgació de la Ciència de la Universitat de València va publicar dins la col·lecció "Ciència entre lletres", que dirigeix Fernando Sapiñel, amb el núm. 5, El planeta dels simis de Pierre

Boulle, en traducció de Juli Avinent. L'edició inclou un text introductori d'Alberto Giráldez sobre experimentació amb animals. Alhora que celebrem aquesta edició universitària d'un clàssic de la ciència-ficció europea, no ens deixa de sorprendre, quan sembla que encara hauria de ser trobable a les llibreries la bona traducció d'Anna Casassas que va publicar La Magrana a Barcelona el setembre de 2001. Dissortadament, entre nosaltres els llibres continuen sent productes de fulla caduca, i el mercat únic per a tot l'àmbit de la llengua catalana encara és lluny de ser realitat.

Exposició de dibuixos de Jordi Gort

Des del 23 de febrer es pot visitar a la sala d'exposicions del Centre de Cultures i Cooperació Transfronterera del Campus de Cappont, a Lleida, una mostra dels originals del dibuixant

Jordi Gort, que pertanyen al segon lliurament dels seus Extractes del Manual de Supervivència Estel·lar, que es va publicar poc abans de les darreres festes de Nadal.

Gort continua fidel al seu estil colorista i ple de detalls, al qual ens té acostumats, com podeu comprovar a la secció "Bestioles" d'aquest mateix butlletí.

En aquesta ocasió, però, la presència humana és molt més evident en els dibuixos, cosa que sembla indicar que el Manual de l'autor, com a mínim per la banda humana, funciona!

Fins al 23 de març, al Campus de Cappont, carrer de Jaume II, 67, 25001 Lleida.

Properament en aquesta pantalla...

Si no hi ha res de nou, *Ullals*, la novel·la guanyadora de l'edició 2010 del premi Joaquim Ruyra i escrita a quatre mans pels nostres companys Sebastià Roig i Salvador Macip, serà aviat una pel·lícula produïda per Escandalo Films, la mateixa empresa que hi ha darrere d'èxits tan recents com *Pa negre* o *Eva*.

El gener passat ja se'n va rodar el "teaser" en una pedrera prop de Caldes de Montbui, a fi de poder presentar el projecte als distribuïdors durant la Berlinale que es va clausurar el febrer. La cosa, doncs, sembla que va de veres. Com a curiositat, volem fer notar que serà un dels autors, Salvador Macip, qui escriurà el guió per a aquesta adaptació cinematogràfica; per tant, en aquest cas, sembla que la

fidelitat al llibre original està garantida. Ara ja només és qüestió d'esperar.

Salvador Macip agraint el premi sota l'atenta mirada de part del jurat que l'hi ha atorgat

Salvador Macip guanya el premi Carlemany

El jurat, format per nou joves andorrans d'entre catorze i setze anys, ha estat la novetat de l'edició d'enguany del premi Carlemany per al Foment de la Una Lectura. novetat encertada, perquè hi ha pocs premis literaris en què el jurat el formi realment el públic al qual va destinada l'obra. I aquests joves lectors, sota la supervisió, això sí. dels respectius professors de literatura, han triat Hipnofòbia de Salvador Macip com

a obra guanyadora. Felicitem en Macip (ja hi tenim pràctica!) pel guardó, però també felicitem molt efusivament el Govern d'Andorra i el Grup 62 per la iniciativa.

IV Premis Ictineu 2012

Ja estan penjades les llistes oficials amb tots els candidats als Premis Ictineu d'enguany, en les respectives categories de

novel·la original, novel·la traduïda, conte original i conte traduït. En aquesta primera fase, qualsevol persona que hagi llegit ni que sigui una sola de les obres nominades pot votar. Aquesta primera fase, oberta a tothom, acabarà el 31 d'agost, i en sortiran 5 finalistes per cada categoria, que passaran a

la Fase 2.

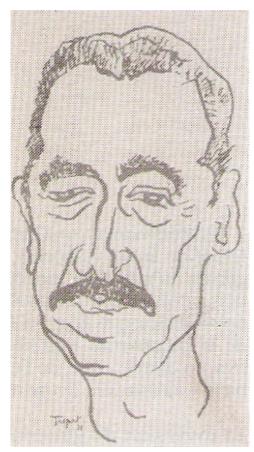
A la segona fase, que acabarà el 31 d'octubre, hi podran participar els integrants de les Ter-Cat i els membres de la Societat Catalana de Ciència-Ficció i Fantasia. Els guanyadors seran anunciats durant la Ter-Cat de final de novembre.

Tant les llistes com els formularis de vot de la primera fase els podeu trobar a l'enllaç

http://sites.google.com/site/premiictineu/

Els vots s'han d'enviar a l'adreça: premi.ictineu@gmail.com, on també podeu advertir d'alguna obra publicada el 2011 que no hi consti o d'alguna que no s'ajusta a les bases del premi.

Recordatori del XIV premi de narrativa de ciència-ficció Manuel de Pedrolo, Ciutat de Mataró

Recordem a tots els interessats que entre els dies 14 i 18 de maig es poden presentar al registre de l'Institut Municipal d'Acció Cultural, carrer de Sant Josep, 9, 08302 Mataró, les novel·les de ciencia-ficció, de 150 a 200 pàgines, aspirants al premi Manuel de Pedrolo d'enguany, convocat per l'Ajuntament de Mataró i Pagès editors, i dotat amb 2.500 euros. Les bases completes van sortir publicades al nostre butlletí núm. 29, de tardor 2011.

A més de la retribució en metàl·lic, les novel·les guanyadores del premi Manuel de Pedrolo, Ciutat de Mataró, es publiquen dins la col·lecció "Ciència-ficció" de Pagès editors. L'última novel·la guanyadora va ser *La febre del vapor* de Jordi Font-Agustí (XIII premi), i anteriorment obres com *La mutació sentimental* de Carme Torras, *Horitzó de successos* de Teresa Udina i Vladimir H. Pacín, *Testimoni de Narom* de Miquel Barceló i Pedro Jorge Romero, *Els silencis d'Eslet* de Jordi Solé i Camardons, *Llibre de tot* d'A. Munné-Jordà o *Més enllà de l'equació QWR* de Ricard de la Casa (accèssit).

LLIBRES **HIPNOFÒBIA**

de Salvador Macip

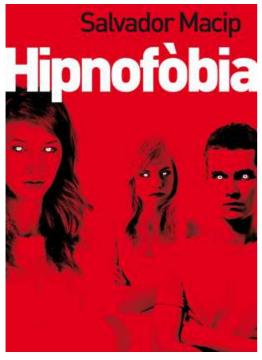
Brami Carlamani da famant da la lactiva 2042

20/03/2012 22:59

de Sa

PREMI CARLEMANY

5 de 25

Editorial Proa, Barcelona, març 2012.

En una entrevista recent l'autor deia textualment:

"L'any 1998 vaig llegir un article científic sobre uns ratolins que no dormien, i que es tornaven més llestos. No he tornat a trobar cap més recerca científica en aquesta línia, però em va donar la idea literària: què passaria si apliquéssim aquest estudi a l'home?"

Aquesta idea literària es va convertit ben aviat en un conte, "Potser somniar", que l'any 2003 hauria format part d'un recull de contes de ciència-ficció que es va quedar dormint el son dels justos en algun calaix editorial però que, finalment, va tenir la sort de veure la llum l'any passat en el núm. 26 de "La Lluna en un cove".

El conte donava per a més, això era evident, i en Salvador Macip ha trigat una pila d'anys a veure clar com donar-hi la forma definitiva en una novel·la: *Hipnofòbia*.

Ens trobem davant d'una visió no gaire convencional i en estèreo, a càrrec d'un metge i un militar, de les possibilitats de controlar la societat mitjançant un ple domini de la ment que només uns quants privilegiats assoliran sota la seva tutela. Els protagonistes són aquests "privilegiats", que, convençuts que són els escollits per a iniciar el nou pas endavant de la raça humana, se sotmeten a un llarg entrenament que els ha de portar a reduir les hores de son fins a aconseguir no dormir en absolut i així desenvolupar al màxim el seu poder mental.

El problema, bé, de fet, més que el problema és el quid de la història, és que aquests futurs líders són adolescents, gairebé nens, superdotats, als quals s'ha captat amb l'excusa d'una educació adequada a les seves possibilitats.

No es pot dir gaire cosa més de l'argument per no revelar cap dels múltiples secrets de la trama. En tot cas, convé destacar un ritme ben portat i constant i uns notables canvis de registre en virtut del personatge que pren la iniciativa en cada part. Constantment es fa palesa la formació, tant acadèmica com "lectora", de l'autor, que demostra un domini perfecte de totes les situacions, fins al punt que el lector arriba a patir en pensar que la trama podria ser fins i tot autobiogràfica! (De fet, ningú no sap del cert quan dorm en Macip...)

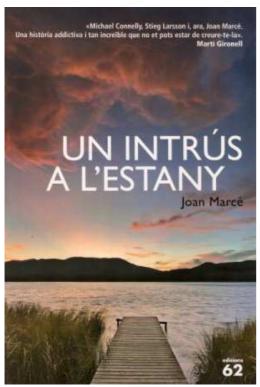
Hipnofòbia ja ha passat el sedàs previ. El jurat del premi Carlemany, per primer cop de la mateixa edat que els protagonistes, s'ha identificat amb la seva història potser precisament pel fet que no és de cap manera una novela juvenil, i el jovent potser n'està una mica tip de novel·les amb "moralina". Si, com diu la convocatòria, es tracta de fomentar la lectura, sembla que en Macip (altre cop) ha fet diana. Creiem sincerament que d'aquesta novel·la se'n parlarà. Com el protagonista de la seva història, l'autor ja pot "passar a la següent pantalla del videojoc de la seva vida", a veure quant triga a tornar-nos a sorprendre.

Volem acabar amb una frase que trobem especialment colpidora per les múltiples interpretacions que se'n not fer: "Mentre tinqueu un can, nodeu ser decanitats." Cadascú

que hi llegeixi el que vulgui...

b.p.

UN INTRÚS A L'ESTANY

de Joan Marcé

"Èxits", 102, Edicions 62, Barcelona, setembre 2011.

Convé celebrar com cal aquesta primera novel·la de l'arquitecte i articulista Joan Marcé (Viladecans, 1965) i sobretot encoratjar-lo a fer-ne més. El panorama que deixa obert la seva obra pot donar per a molt, tant en el sentit argumental com en el de les capacitats de l'autor.

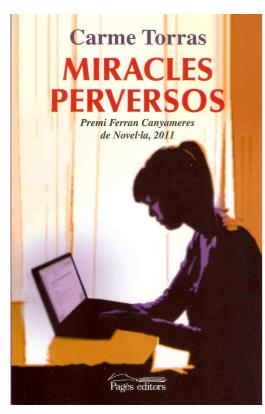
Joan Marcé ha escrit una novel·la de ciència-ficció complexa i sofisticada, seguint el model de Crichton, Kerr o King, o el darrer Watson. En una entrevista l'autor ja deia que "em proposava d'escriure allò que m'agrada llegir, que són aquests thrillers enrevessats que es llegeixen molt a casa nostra però que no es conreen". Ho ha fet, i ara només falta que els lectors se

n'adonin i responguin.

A la novel·la, en Ramon Verdaguer, investigador català al New Jersey Biological Institute, treballant en la descodificació d'un tram d'adn sense funció genètica s'adona que una seqüència de codons presenta un ritme, una cadència, que pot fer pensar en la broma d'un col·lega o en un codi premeditat. Cerca la col·laboració d'un amic doctor en matemàtiques i a partir d'aquí comencen les corredisses: des de la teoria de la panspèrmia i la idea de Clarke que algú pot haver-nos deixat un missatge que desxifrarem quan estiguem prou preparats per a fer la passa següent, fins a la guerra de patents i el control de la informació, l'autor ens va abocant tota mena de conspiracions, persecucions, segrestos i assassinats, hippies i gàngsters, descobertes i pistes falses amb un ritme implacable.

Com en molts films americans d'aquest estil trepidant, el qualificatiu primer que ens ve al cap és el d'"eficaç": el director, els càmeres, els actors, els encarregats d'efectes especials, tots són eficaços al servei del producte. Marcé ha treballat amb prou constància i prou humilitat (ho testimonia la llista d'agraïments) per a haver aconseguit també un producte eficaç. És veritat que els personatges són tòpics, que hi podem trobar algun salt per a fer drecera o alguna inadvertència que en cinema atribuiríem a la "script girl", però el resultat final és d'una eficàcia i una densitat que molts autors voldrien per a la seva primera novel·la. Com deia Pedrolo parlant de Jaume Fuster, de novel·les com aquesta de Joan Marcé en volem més.

amj

MIRACLES PERVERSOS

de Carme Torras Premi Ferran Canyameres de novel·la 2011 "Lo Marraco", 252, Pagès editors, Lleida, desembre 2011.

No heu fet mai l'exercici mental de traslladar l'argument de la novel·la que acabeu de llegir a una altra època? És una activitat ben distreta, que us recomano. En el cas de la novel·la que comentem, *Miracles perversos* de Carme Torras, l'acció bé podria transcórrer a l'Europa d'abans de la primera guerra mundial, en un Londres postvictorià amb carrers plujosos i plens de boira.

La Paula, la protagonista que ha perdut de fa poc el marit, comença a rebre uns misteriosos correus al seu ordinador. Imagineu-vos per un moment que, en comptes de seure davant la pantalla pendent del correu electrònic, la Paula és al costat de la finestra, rere les cortinetes d'una casa de Holborn Street,

esperant l'arribada del carter enmig de la boira espessa del carrer.

I és que l'art de la correspondència, el gènere epistolar, ha estat foragitat de les nostres societats ultraconnectades, i això em va dur a imaginar la novel·la en una època en què les cartes tenien plena vigència. Ja no s'escriuen aquelles llargues cartes en què el paper i la ploma permetien un ritme pausat de l'escriptura. Ara els correus electrònics són apressats i tenen una funció utilitària.

Després de demanar disculpes a l'autora per la digressió, he de dir que *Miracles perversos* m'ha agradat. Té la seva dosi d'intriga suficient per a mantenir l'atenció i palesa el bon ofici de l'autora, que, amb el Ferran Canyameres, ja acumula tres premis, cosa no fàcil en el món dels guardons en català. I, els tres premis, merescuts.

Com deia, en començar la novel·la, la Paula, la protagonista, rep uns mails misteriosos d'un personatge que s'empara en l'anonimat per fer-la partícip de la seva dèria grafòmana. A la trama, que està ben lligada, s'alternen doncs els correus amb les reflexions i cuites de la protagonista, que, intrigada i confosa pel misteriós comunicant, es dedica a fer càbales sobre la seva identitat i sobre els motius que té per a dur a terme aquell assetjament.

Sense destapar el misteri, val a dir que, en el desenllaç, la novel·la ens sorprèn amb un gir inesperat en què res no és el que semblava, talment un joc de nines russes, com un joc de miralls.

MG

LA MORT DEL CORREDOR DE FONS

de Jordi de Manuel "El balancí", 667, Edicions 62, Barcelona, gener 2012.

Jordi de Manuel acaba de publicar un esplèndid llibre que, com sempre en la seva obra, corprèn i fascina. Mai no podrà competir un e-book amb l'objecte llibre presentat amb tanta dignitat com ho fa Edicions 62, des de la bella i colpidora coberta, que atrau amb el vol levitant del corredor, fins al tipus de lletra d'impremta i la compaginació d'un volum que convida amb calidesa a la lectura.

Jordi de Manuel torna a atrapar al lector i a fer-se'l seu amb mestria, en aquest nou lliurament. Tot el que

escriu està meticulosament calculat com en un mecanisme de rellotgeria, des del començament de la xarxa narrativa, teixida punt a punt, i que va obrint amb compte, sense cap fil narratiu balder, arrossegant el lector/ra dins la trama, immergint-lo dins l'escenari que tant complau l'escriptor, el de Collserola, amb crides retrospectives a personatges i indrets de l'entorn, coneguts en novel·les anteriors de l'autor, que són una delícia per als lectors fidels. I sap tancar la xarxa narrativa amb la mateixa precisió i el mateix ofici amb què l'ha iniciada. Res no hi sobra ni hi manca. Els personatges són del tot creïbles. El lector els contempla com es mouen, viuen i bateguen, defensant la seva supervivència.

A mesura que va creixent la bibliografia d'aquest autor, em pregunto com és que a hores d'ara la indústria cinematogràfica nostrada no ha transformat les novel·les de Jordi de Manuel en pel·lícules. Sovint quan llegia *La mort del corredor de fons* tenia la impressió d'estar dins d'un cinema, perquè aquesta novel·la d'acció trepidant transmet els sentiments de cadascun dels personatges principals com si fossin veritablement de carn i ossos.

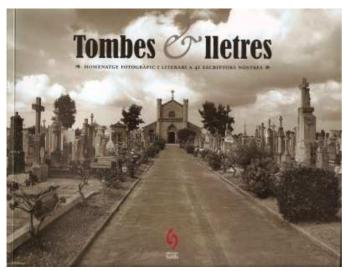
L'autor, com a bon biòleg, no oblida mai mencionar la fauna i la flora, el paisatge i el perfil de la serra de Collserola, les fases de la Lluna, el cel diürn i nocturn de Barcelona, i en aquesta novel·la, que es desenvolupa en el transcurs d'una setmana fatídica del xafogós mes d'agost, sap transmetre l'atmosfera difícil de respirar quan un sol sufocant cau vertical damunt la ciutat.

És un llibre de gènere que tracta del crim organitzat, de la indefensió i la invisibilitat dels immigrants, del possible tràfic clandestí d'òrgans, tot molt ben lligat dins una trama en què brillen amb llum pròpia, com sempre, el metòdic inspector Marc Sergiot, la seva mare i els escacs, la seva llibreta i el telescopi que tenia oblidat, la veueta que li parla, i el seu eficient ajudant Carles Fortiana, que en aquesta novel·la s'està plantejant deixar la policia per anar-se'n amb els Mossos d'Esquadra. I, d'altra banda, també investiguen la caporal Lídia Sánchez i l'agent Pau Ribó, de la brigada d'homicidis dels Mossos.

Formen un equilibrat trípode els tres personatges principals, del tot creïbles, que mouen els fils de l'acció: Haquim, un jove immigrant marroquí que desitja ser corredor de fons; Leo Reyes (quin nom més ben trobat!), un jove barceloní petit delinqüent, i Zoran, un georgià no tan jove. A un dels tres li perforaran els ronyons, el fetge i el cor. Els mateixos òrgans amb què, normalment, es traficava. Bon simbolisme, Jordi de Manuel.

Rosa Fabregat

* * * * *

TOMBES & LLETRES

de 41 autors Judit Pujadó i Xavier Cortadellas (coord.) Edicions Sidillà, la Bisbal d'Empordà, març 2011.

Convé celebrar la presentació d'una nova editorial, i encara més si ho fa amb un llibre que, quan el tenim a les mans, ens adonem com n'era de necessari. A partir de l'estímul de la publicació de la traducció castellana, amb el títol de *Tumbas de poetas y pensadores*, d'un llibre en què l'escriptor holandès Cees

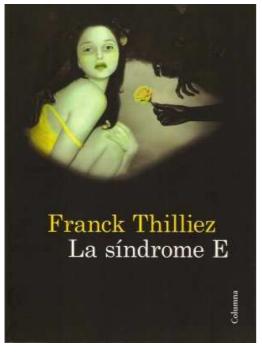
Nooteboom ressegueix les tombes dels autors que l'han conformat intel·lectualment i les il·lustra amb fotografies de Simone Sassen, als aspirants a editors se'ls va acudir d'estrenar-se amb aquest "Homenatge fotogràfic i literari a 41 escriptors nostres". Així, Judit Pujadó va fotografiar la tomba i el cementiri de trenta-sis autors catalans (o l'indret on se'n van dissoldre les cendres; Eduard Punset va fotografiar els cinc restants) i amb Xavier Cortadellas van encarregar a quaranta-un autors vius, que mantenen alguna afinitat amb el traspassat, que els dediquessin un text. Són textos breus, atès que a cada capítol hi ha la foto a tota plana del cementiri o l'església o el paisatge, i a les tres planes restants, amb el text, encara hi ha la fotografia de la tomba o d'un detall concret, i el retrat i la fitxa de l'autor del text i de l'homenatjat. Els personatges i els indrets mortuoris van des de Pompeu Fabra a Prada fins a Joan Fuster a Sueca i des de Jesús Moncada a Mequinensa fins a Blai Bonet a Santanyí, amb l'escapada a la Bretanya per a honorar la tomba de sant Vicent Ferrer a la catedral de Gwened. Pels noms, ja es veu que el concepte d'escriptor és generós, i també la cronologia, de Ramon Llull a Andreu Vidal.

Entre els autors homenatjats n'hi ha, és clar, que han escrit ciència-ficció o literatura fantàstica (què és al capdavall la literatura?), com és el cas, entre d'altres, d'Àngel Guimerà, homenatjat per Quim Lecina amb un monòleg que conjura el fantasma de l'autor, juntament amb els d'altres espectres il·lustres que van de Margarida Xirgu a Montserrat Roig o de Ricard Zamora a Salvador Puig Antich; i també Ruyra, Rusiñol, Villalonga, Rodoreda, Valor, Palau i Fabre o Perucho. Hi ha autors actuals que han homenatjat el "seu" difunt amb textos que s'acosten a la ficció fantàstica, com l'esmentat Quim Lecina amb Guimerà, o com Josep Pujol amb Josep Carner, Borja Bagunyà amb Sagarra i Jordi Lara amb Martí i Pol. I hi ha el cas a part de Manuel de Pedrolo, a qui Jordi de Manuel dedica en homenatge un relat de ciència-ficció protagonitzat pel Pedrolo difunt i rediviu i confegit en gran part amb expressions que són títols seus.

Els textos, doncs, ben diversos, testimonien el lligam indissoluble al llarg del temps entre les diverses individualitats i generacions que conformen una literatura. I ho corrobora, dissortadament, el fet que dos dels autors dels textos actuals, Miquel Pairolí i Bartomeu Fiol, ara ja comparteixen la perennitat dels seus homenatjats, Josep Pla i Baltasar Porcel.

amj

LA SÍNDROME E

de Franck Thilliez Traducció de Jordi Boixadós "Clàssica", 918, Columna edicions, Barcelona, gener 2012.

No sóc lector habitual de novel·la negra i, doncs, no sé quin lloc ocupa el francès Franck Thilliez (Annecy, 1973) en el rànquing dels autors del gènere. Però penso que si més no mereix un lloc entre els que basteixen les intrigues al voltant d'especulacions tecnocientífiques.

A La síndrome E la tinent de policia Lucie Henebelle rep la trucada d'auxili d'un amic cinèfil que s'ha quedat cec després de veure un film sense etiquetar que ha comprat en un lot de pel·lícules de l'hereu d'un col·leccionista. Alhora, el comissari Franck Sharko ha de treballar en la resolució del cas de cinc cadàvers que han estat trobats enterrats dos metres sota terra, amb el cervell i els ulls extrets polidament, amb tècnica

de neurocirurgia. Els dos casos confluiran, com confluiran les vides de la tinent i el comissari, tots dos amb la respectiva càrrega d'un passat dur d'arrossegar. La investigació els durà a descobrir una cruel experimentació sobre la violència humana, individual i col·lectiva, a càrrec del "model més pur i més elaborat del científic obsedit".

La novel·la és un dur descens a l'horror i les atrocitats d'allò que Stanislaw Lem anomenaria les metàstasis del nazisme. És la primera part d'un díptic sobre l'origen de la violència, i potser per aquest caràcer introductori hi ha un excés de caracterització del personatge del comissari (l'obsessió per les banyeres no sé veure que aporti res); també, després de la gradació coherent amb què s'ha anat duent la investigació, pas a pas, sobta que quan el principal culpable és descobert s'estigui quasi deu pàgines explicant com ha anat tot (l'autor mateix insisteix que "amb una necessitat evident de justificar-se") i fent lligar els fils que se'ns puguin haver passat per alt, i amb un advertiment final que, tot i real, sona una mica ingenu.

De tota manera, quan s'ha tancat el cas, a l'epíleg se n'obre sobtadament un de nou, que donarà peu a la segona part del díptic. Malgrat el regust poc satisfactori del final d'una novel·la ambiciosa, exigent i amb molts factors d'interès, el lector farà bé d'emprendre la lectura de la continuació.

amj

GATACA

de Franck Thilliez Traducció d'Ona Rius "Clàssica", 919, Columna edicions, Barcelona, gener 2012.

Gataca comença amb un pròleg que reprèn l'epíleg de la seva antecessora, La síndrome E. Tot és volgudament confús i borrós en la història que provoca aquest lligam,

la sordidesa és tractada amb delicadesa, i aquest és un dels primers encerts que redimeixen l'autor de l'excés d'obvietat amb què havia tancat el llibre anterior.

A Gataca, el comissari Sharko és encarregat d'investigar un cas rutinari: la mort d'una jove científica especialitzada en l'evolució de les espècies, versemblantment atacada per un simi del centre de primatologia on la noia reunia material per a la tesi. Però ben aviat en Sharko descobreix que la finalitat de

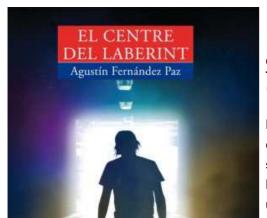
la tesi no era l'etologia evolutiva, sinó més aviat la relació entre lateralitat i violència: fora d'hora la noia havia entrevistat onze assassins empresonats, tots esquerrans, un dels quals implicat en els successos que fan de lligam entre el primer llibre i el segon, i que alhora han alterat la vida personal i professional de la tinent Lucie Henebelle. La presència d'un fragment d'esmalt dental d'un simi fòssil a la ferida de la víctima obrirà la investigació cap al passat, fins a confluir amb la descoberta d'una salvatge estossinada de neandertals que havia executat un cromanyó esquerrà trenta mil anys enrere. Per a evitar qualsevol interpretació precipitada, convé avançar que de les informacions que dóna la novel·la es desprèn que l'esquerranisme era un avantatge en temps de lluita cos a cos, en què els esquerrans tenien el recurs d'engaltar la garrotada per la banda que l'altre no s'esperava, i per això la selecció natural afavoria aquesta lateralitat, però amb la lluita a distància, les armes de foc i el progrés de la civilització, és un tret regressiu que es manté tot i que només afavoreix, entre d'altres, els tennistes i els que practiquen l'esgrima, esports d'enfrontament directe.

A la novel·la de Thilliez, tot indica que hi ha algú interessat a esborrar les pistes d'una investigació que conduiria a experimentacions sobre l'adn per a desenvolupar individus en els quals es desfermaria la violència. Inevitablement ens trobem davant d'una "de les expressions més perverses de la follia humana: homes que dilapidaven la seva intel·ligència amb l'únic desig de fer mal. Davant seu s'encarnava la figura del savi boig".

Amb aquest llibre, que evita defectes de l'anterior, teòricament es tanca un interessant díptic sobre l'origen de la violència, amb experimentacions sobre el cervell i sobre l'adn, però encara queda un crim per resoldre, amb què és possible que en el futur tornem a trobar-nos una nova aventura de Franck Sharko i Lucie Henebelle.

amj

EL CENTRE DEL LABERINT

d'Agustín Fernández Paz Traducció de Josep Franco "Espurna", Editorial Bromera, Alzira 2011.

En una època en què la literatura per a joves s'ha comercialitzat amb un sistema de màrqueting que no sempre promou autors o obres d'una certa qualitat literària, *El centre del laberint* d'Agustín Fernández Paz és una troballa digna de remarcar. L'obra destaca per una

prosa rica, per una trama pen iligada i per la creacio d'ambients i personatges. L'autor en una entrevista declarava que "aquesta novel·la s'inscriu dins d'un corrent de la ciència-ficció que busca un distanciament temporal per poder parlar d'una manera més lliure dels problemes del present".

Agustín Fernández Paz, que ha estat guardonat amb diferents premis, és un dels escriptors més coneguts i prolífics de la literatura infantil i juvenil gallega i també

és un dels més importants d'arreu de l'Estat espanyol.

O centro do laberinto va ser publicada en gallec el 1997. La primera traducció al català va ser la de Pau-Joan Hernàndez per a Barcanova el 1999 i ara ens arriba editada per Bromera en una nova traducció dins la seva col·lecció "Espurna". Amb els anys, però, el tema de la novel·la no ha perdut vigència i ens arriba en un moment oportú, ja que la crisi econòmica i la desconfiança en el futur fan més necessaris que mai el tipus de reflexió que ens proposa l'autor.

I és que *El centre del laberint* és una obra compromesa, cosa que dóna un plus afegit a una bona novel·la de ciència-ficció. La novel·la ens parla d'una societat globalitzada en la qual predomina l'interès dels poderosos, i on les idees i la cultura cada vegada estan més controlades. *El centre del laberint* és un llibre interessant, que ens alerta del pensament únic i de la globalització neoliberal.

L'acció se situa l'any 2054. Europa ha esdevingut una societat uniforme, on la varietat de llengües i cultures ja és un record del passat. Sara Mettmann, membre de l'organització que ho controla tot des de l'ombra, viatja a Galícia des de Berlín, amb David, el seu fill adolescent, per examinar uns enigmàtics petròglifs. David desapareix misteriosament i Sara viu a partir del moment de la desaparició del fill una aventura fascinant en què es juga el destí de la humanitat. Ja des del primer moment la trama ens arrossegarà sense treva cap a la resolució de l'aventura.

L'editorial Bromera ha publicat altres títols d'aquest autor, entre els quals hi ha Cartes d'hivern, Tres passes pel misteri o Aire negre.

Montserrat Galícia

CINEMA

LUCES ROJAS

Rodrigo Cortés, Estat espanyol - EUA, 2012

Dos investigadors de fraus paranormals, la doctora Margaret Matheson i el seu jove

ajudant Tom Buckley, estudien els

fenòmens metapsíquics amb la intenció de demostrar-ne l'origen fraudulent. Aleshores, Simon Silver, un cèlebre psíquic, reapareix després de trenta anys d'enigmàtica absència, i aquí les coses es complicaran.

Després de *Buried (Enterrat)*, el títol que va catapultar a la fama Rodrigo Cortés, hi havia un cert interès per veure la seva nova proposta cinematogràfica. A l'expectació creada s'hi sumava el fitxatge de prestigiosos actors protagonistes, l'excel·lent Sigourney Weaver i el genial Robert de Niro. I, per als catalans, el valor afegit del rodatge d'alguns interiors en llocs del país, com el cas dels platós de TV3 o un recognoscible teatre del Liceu.

Les llums vermelles del títol es refereixen als senyals o indicis que fan sospitar als dos estudiosos que alguna cosa no és tal com hauria de ser. Mentre la majoria de la gent presencia un espectacle de màgia o un esdeveniment paranormal i es deixen sorprendre, ells resten a l'aguait, amb els cinc sentits alerta per a detectar els possibles trucs.

S'ha comparat Luces rojas amb El truc final (The Prestige), però Cortés, a diferència del que passava amb el film de Christopher Nolan, no resol bé el desenllaç, no arrodoneix la seva proposta. A la meva manera de veure, Rodrigo Cortés, que a més del director també és el guionista, es perd a l'últim tram de la pel·lícula, a base de voler ser efectista i original. Amb la pretensió de crear una atmosfera propícia per a la sorpresa final, se submergeix en l'absurd i abandona el discurs coherent que havia construït fins en aquell moment.

Un final trampós, que desmereix un film que en el plantejament i el nus ens mostra el millor de Cortés com a director i guionista. Quan surt d'escena Sigourney Weaver, no revelaré el perquè, sembla que la pel·lícula se'n va en orris.

MG

Revisant els clàssics:

AI, Artificial Intelligence Steven Spielberg, EUA, 2001.

Amb l'estrena d'*Eva* s'ha tornat a parlar d'*Intel·ligència artificial* de Spielberg, un film que no fa cap mal de tornar a veure. I que

per la categoria de clàssic permet que en detallem l'argument sense por d'aixafar la guitarra a ningú. El film se situa en un futur en què la fosa dels gels ha inundat les ciutats costaneres i el control de natalitat és molt estricte. A Cybertrònics, que han aconseguit els androides més perfectes, però encara sense sentiments, el professor Hobby (William Hurt) planteja fabricar un robot capaç d'estimar; podria ser un substitut dels fills que la gent no poden tenir. Ja a la presentació, una col·laboradora pregunta si els humans seran capaços de correspondre, i estimar-lo també. Trien com a prova pilot la família de Henry Swinton, empleat de Cybertrònics, que té un fill mantingut en coma. Quan en Henry (Sam Robards) porta l'androide a casa, la dona, la Monica (Frances O'Connor), el rebutja perquè

no accepta que es vulgui substituir el fill amb una màquina, però de mica en mica el "meca" David (Haley Joel Osment) li va guanyant el cor, fins que ella li introdueix el codi que fa que l'estimi; en cas que la relació s'estronqui, el meca haurà de ser destruït, perquè el codi el fa exclusiu. Quan el fill real, en Martin (Jake Thomas), es recupera, l'engelosiment desencadena el conflicte: de primer en Martin fa que el robot David talli de nit un floc de cabells de la mare, amb l'excusa que duent-los al damunt ella l'estimarà més, però quan els hi acaba de tallar ella es desperta i el matrimoni veient en David amb les tisores interpreten que els volia agredir; posteriorment estant a la vora de la piscina en David, sentint-se amenaçat, s'agafa a en Martín i involuntàriament l'arrossega al fons i quasi l'ofega. Plantejant-se que és un perill, la Monica, per evitar que el tornin a la fàbrica, on serà destruït, abandona en David al bosc, juntament amb l'osset Teddy, joguina també robòtica. A partir d'aquí, entrem en una segona part ben diferenciada. En David i l'osset Teddy són capturats per un grup que munten les anomenades fires de la carn, que amb l'eslògan de la celebració de la vida i la consigna "destruïm l'artificial" es dediquen a destruir robots en espectacles cruels; la justificació és que hi ha massa robots, meques, que poden substituir els orgànics. En David i en Teddy poden fugir amb el meca Gigolo Joe (Jude Law), un androide de plaer sexual. En David, influït pel conte de Pinotxo, pensa que si fos humà la mare l'estimaria. Quan assumeix que només és una criatura mecànica, evolució de molts altres prototips, desesperançat es llança a l'aigua, i al parc d'atraccions que ha quedat submergit sota Manhattan troba una secció dedicada al conte de Pinotxo i veu la figura de fusta de la fada blava. Passa el temps, la mar es va glaçant, i durant els dos mil anys següents la humanitat s'extingeix. En allò que podem considerar la tercera part, els extraterrestres que després poblen la Terra descobreixen en David, i per la memòria que ell conserva de la vida humana poden saber com era la vida anterior. En David, doncs, ha aconseguit ser la memòria dels humans, ens representa i ens substitueix com a espècie: no l'ha tornat humà la màgia de la fada, sinó que s'humanitza en fer-se hereu de la nostra memòria.

La idea del film parteix d'un conte de Brian W. Aldiss de 1970, "Supertoys Last All Summer Long" ("Les superjoguines duren tot l'estiu"), que va seduir Stanley Kubrick per a fer-ne un film que no va arribar a realitzar, però per al qual va encarregar un argument a lan Watson; Watson va escriure l'argument, en una relació tempestuosa amb Kubrick, però, mort el cineasta, Spielberg en va heretar el projecte i el va tirar endavant amb un seu guió propi. Al conte, Monica Swinton, solitària i ociosa al seu apartament futurista, gaudeix de la companyia d'en David, nen artificial de tres anys, i l'osset Teddy, joguina amb una intel·ligència pragmàtica, mentre el marit, Henry Swinton, dirigeix la factoria Synthank, dedicada a fabricar éssers artificials. El sensible autòmat David estima sincerament Monica, en qui veu la mare, i s'esmerça a poder-li-ho expressar, però, exigent i autocrític, mai no està prou satisfet de la manera com ho fa, i per això repeteix, esmena i esquinça contínuament diverses provatures de declaració d'amor filial. Dins el món superpoblat on viuen els Swinton, els arriba l'autorització per a concebre un fill de debò. En Teddy és una joguina que compleix, però en David el tornaran a la fàbrica, un cop ha complert la funció de suplència, perquè, a parer de la Monica, té problemes al centre de comunicació verbal. Un final molt més cruel que el del film. Més real?

amj

* * * *

Moments memorables

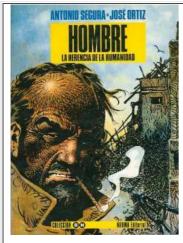
del cinema de Ciència-Ficció

En aquest apartat us oferirem en cada número una escena digna de recordar d'algun film de ciènciaficció.

Blade Runner: "Como lágrimas en la lluvia" (VO) (VE)

CÒMIC

Antoni Segura, un guionista de ciència-ficció

Fa poques setmanes, el passat 31 de gener, ens va deixar Antoni Segura Cervera, el guionista de còmics, nascut a València l'any 1947, creador de sèries tan importants com "Hombre" (1981), "Bogey" (1981), "Sarvan" (1982), "Kraken" (1983), "Burton & Cyb" (1987) i "Eva Medusa" (1994).

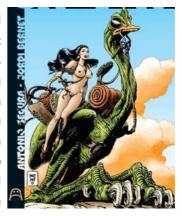
Es pot afirmar que pràcticament totes aquestes sèries estan relacionades amb la ciència-ficció i la fantasia, encara que, possiblement, n'hi ha tres que hi estan més lligades.

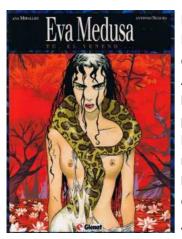
"Hombre", la primera i, segons el meu criteri, la més important, va néixer a la revista "Cimoc" amb dibuixos de José Ortiz. Es pot dir que "Hombre" és fruit d'una casualitat. Antoni Segura, el guionista, va tenir la idea de pensar en un futur fosc del nostre planeta, en el sentit literal del terme, a partir de l'apagada de llum que patí Nova York el gener de l'any 1980. L'argument no és nou, i ha estat tractat repetides vegades per la literatura i el còmic de ciència-ficció: després d'un cataclisme que ha deixat la Terra coberta d'un núvol que no deixa passar pràcticament la llum solar, els homes intenten subsistir entre les ruïnes de la civilització tecnològica que ha provocat la destrucció. En aquest escenari, caricatura del món d'avui, l'Hombre, sempre amb un cigar a la boca, poc enraonador, solitari i humanista escèptic, intenta sobreviure rodejat de personatges violents i malvats. La similitud amb la sèrie "Jeremiah" de Hermann és òbvia. Tanmateix hi ha diferències importants en el tractament del tema. Mentre l'obra de Hermann es pot situar en un marc optimista respecte a una possible supervivència, Segura i Ortiz carreguen el to sobre un pessimisme desesperançat que, portat al límit, qüestiona la bondat de l'espècie humana.

"Sarvan", també a les pàgines de "Cimoc", amb dibuixos de Jordi Bernet, és la història d'una heroïna en un món que pertany al

subgènere de ciència-ficció anomenat d'espasa i bruixeria. El problema d'aquesta sèrie, vista avui dia, és que paga un tribut massa gran a la moda de pit i cuixa que va tenir lloc els primers anys de la transició democràtica. Sarvan és una noia d'una tribu molt primitiva d'un planeta perdut a l'espai, al qual arriba accidentalment un jove pilot que ha hagut d'evacuar una nau espacial. El suposat alliberament de la dona que imperava en aquell moment fa que la noia es dediqui a lluitar ferotgement amb les seves competidores per aconseguir la possessió d'aquell mascle que, per haver baixat de les estrelles, és considerat com una espècie de déu, exòtic i mític.

Finalment, "Eva Medusa", una trilogia que obtingué el premi Haxtur, 1993, al millor guió, va ser publicada a la revista "Viñetas", dibuixada per Anna Miralles (la guardonada autora de "Djinn"). Antoni Segura en aquesta sèrie torna a reprendre la descripció de l'univers femení presentant una noia seductora que -els anys han passat- té molt poc a veure amb la poc refinada Sarvan. "Eva Medusa" està més a prop de la fantasia que de la ciència-ficció. La màgia negra, els rituals afroamericans, la superstició, la bruixeria, les possessions i el vodú hi tenen un paper prominent, al costat d'una sexualitat desfermada on caben tota mena de tabús.

Toni Segarra

Fe d'errates: L'amic Joaquim Carbó ens ha fet notar una errada important a l'article del <u>butlletí anterior</u>. Quan citàvem els autors de les aventures de Massagran i Pere Vidal vàrem escriure dos cops Pere Madorell en lloc de Josep M. Madorell. Ja hem fet la correcció; els lectors que vulguin conservar el butlletí en el seu ordinador o imprimir el pdf poden accedir-hi de nou i baixar-se la versió correcta. Demanem disculpes per aquesta errada.

TECNOCIÈNCIA EN FICCIÓ

En el bicentenari de Charles Dickens

L'obra de Charles Dickens (1812-1870) ha contribuït a conformar la imatge que ara tenim de l'Anglaterra victoriana, un paisatge literari de la industrialització que inclou l'expansió del ferrocarril. A Dumbey and Son (1848, Dumbey i fill), la família protagonista està relacionada amb el negoci ferroviari i, quan descriu la irrupció a Londres de la rasa entre Camden Town i l'estació d'Euston, el novel·lista utilitza frases curtes i expressions que percudeixen el lector com les eines que obren la trinxera:

"S'allunya amb un xiscle, un udol, un soroll metàl·lic, excavant el seu cau entre les llars dels homes, brunzint pels carrers, il·luminant els prats per un moment, perforant la terra humida, bramant en la foscor i l'aire espès, amb un xiscle, un udol, un

soroll metàl·lic, a través dels camps, a través dels cereals, a través de la palla, a través del farratge, a través de l'argila, a través de la roca, entre els objectes propers, gairebé a tocar de la mà, sempre allunyant-se volant del viatger, a una distància enganyosa sempre movent-se al seu interior, com si seguís els passos del despietat monstre: la mort."

El ferrocarril apareix en alguns relats curts de Dickens. "El guardaagulles" (1866) és una història de fantasmes ambientada a la caseta de senyals de la boca d'un túnel. En el relat "Mugby Junction" (1866) es descriu el ferrocarril com un fenomen col·lectiu que inclou homes i màquines.

La novel·la Hard Times (1854, Temps difícils) és la més plena de referències a la industrialització. Així descriu Dickens la ciutat escenari de l'acció:

"Era una ciutat de maó vermell, és a dir, de maó que hauria estat vermell si el fum i la cendra ho haguessin consentit, com que no era així, la ciutat tenia un estrany color roig i negre, semblant al que usen els salvatges per empastifar-se la cara. Era una ciutat de màquines i d'altes xemeneies, per les quals sortien interminables serps de fum que no acabaven mai de desenroscar-se, tot i sortir i sortir sense interrupció. Passaven per la ciutat un negre canal i un riu d'aigües tenyides de porpra pudent; tenia també grans blocs d'edificis plens de finestres, i en l'interior ressonava tot el dia un continu sotragueig i un tremolor amb què l'èmbol de la màquina de vapor pujava i baixava amb monotonia, igual que el cap d'un elefant embogit de malenconia."

Aquesta imatge de la màquina de vapor com un elefant que mou el cap amb la trompa penjant es repeteix en altres obres de l'autor. S'ha adduït en múltiples ocasions que Dickens no veia el tren amb bons ulls, però potser és més exacte considerar que, en la seva mirada crítica sobre els efectes no agradables de la industrialització, el va utilitzar com a símbol de la desaparició de l'Anglaterra idíl·lica de la seva infància.

Jordi Font-Agustí

OPINIÓ

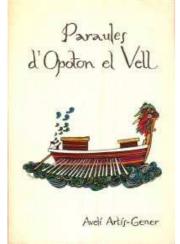
Cop d'ull a la ciència-ficció de Tísner

Cliqueu aqui per ampliar

Periodista i ninotaire abans de la guerra civil, militar durant la guerra, de soldat ras voluntari a tinent coronel, pintor i escenògraf de teatre, cinema i televisió a l'exili, a Mèxic Tísner ja va escriure una crònica novel·lada de la guerra, en clau d'humor, 556 Brigada Mixta (1945), i després una novel·la d'ambient exòtic i tècnica cinematogràfica, Les dues funcions de circ (1966).

El 1968, ja establert altre cop a Barcelona, Avel·lí Artís-Gener, "Tísner", va publicar la seva obra més significativa, *Paraules d'Opoton el vell*, després de tretze anys de feina i de meticulosa documentació. La novel·la, que figura un manuscrit nàhoa del segle XVI que l'autor ha traduït al català, és una mostra de la gran marca que vint-i-sis anys d'exili a Mèxic van deixar en Tísner, i és alhora un homenatge a la terra d'acollida. Una marca i una actitud que trobem també en altres companys d'exili, com Calders, Bartra, Riera Llorca o Ferran de Pol, que així van aportar aires nous a la narrativa catalana. La coberta de la primera edició, que reproduïm, és dibuixada per Tísner.

La novel·la és una ucronia que narra què hauria pogut passar si els nadius d'Amèrica s'haguessin anticipat als visitants de 1492. Així, el 1489, la gent asteca tenotxca es cansa d'esperar que el seu déu Qetsalcòatl torni d'orient i munten una expedició de naus mexiques per anar-lo a buscar a l'altra banda de l'oceà, al vell Astlan. Opoton narra com arriben a Galícia, els colossals malentesos que s'organitzen amb una gent primitiva que pensa que aquells éssers sorgits del mar són la gent de Sant lago, i com d'allí emprenen el camí cap al País Basc, perquè els diuen que per allà parlen més com ells. La intolerància interromp i trastoca la seva invasió pacífica, i dels més de tres mil que eren només en tornen vint-i-set, a més d'una castellana i el seu fill, que se'n van amb ells. No hi ha cap problema a narrar-ne l'argument, perquè la força de la novel·la està en cada paraula i en cada situació, i en la idiosincràsia del personatge Opoton.

Em penso que era Maria-Antònia Oliver que explicava que, en la darrera visita que va fer a Tísner, poc abans que es morís, ell li va preguntar: "Et sembla que l'Opoton quedarà?" Tísner sabia que era la seva màxima creació literària, i pensava que si alguna obra havia de mantenir el seu nom enllà del temps era aquesta novel·la.

(Ho poso entre parèntesis, però no puc deixar de posar-ho aquí. Vaig encapçalar el *Llibre de tot* amb una dedicatòria: "a Opoton, al petit príncep, a Hal...", perquè sense Opoton i el petit príncep no hauria existit el personatge d'en N'gmb-N'gmb, de la mateixa manera que sense Hal no hauria existit la Bertrana.)

El 1972 Tísner va guanyar el premi Sant Jordi amb L'enquesta del canal 4, que es va publicar el 1973. El mateix 1972 s'havia fundat l'Assemblea de Catalunya, a la qual Tísner va participar. Eren doncs els darrers anys del franquisme, i era temps de literatura

combativa. També era temps propici per a la nostra literatura de ciència-ficció: Pedrolo escriu el *Mecanoscrit* el 1973. *L'enquesta del canal 4*, que al pròleg Joan Oliver diu que també es podria titular "L'home i el Leviatan", té lloc dins un gegantí estudi de televisió, el WERTV-canal 4, símbol del control omnipotent de l'estat. Tísner utilitza la seva experiència dins el medi per a detallar tots els aspectes i aparells tecnològics, magnificats i ampliats. És una distopia tecnològica en un temps i un lloc imaginaris, però el missatge combatiu és al·legòric del moment. El moviment subversiu Trajecte lluita per destruir el símbol del poder, l'edifici

mateix de la cadena televisiva. En una novel·la de lectura planera, sense complicacions, Tísner utilitza el recurs gràfic d'anar descrivint l'acció final del moviment subversiu en forma de breus incisos al marge, en negreta, i que cada cop van ocupant més espai, empenyent el text de la narració, fins a suplantar-lo.

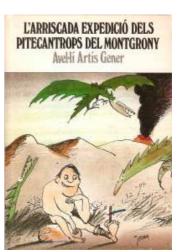

El juliol de 1980, en un nou context, tant en l'aspecte social com per a la ciència-ficció catalana, es va començar a publicar la revista "Ciència", que va fer una crida als autors catalans a publicar-hi contes del gènere. Ja al segon número, el mes de setembre, Tísner hi va publicar "Domesticació de la memòria", un conte humorístic sobre un grup de savis que inventen uns píndoles que permeten retrocedir en la memòria de l'àcid ribonucleic.

També a començament d'aquest decenni l'editorial Barcanova va treure la col·lecció "Centaure", en què volia publicar per als joves obres d'autors no considerats juvenils. Tísner va ser un dels que van respondre la crida, i el 1984 hi va publicar *L'invent més gran del segle vint*, una novel·leta d'acció i anticipació que arrenca quan l'Oriol Pujades, un noi eixerit, inventa un sistema de recuperació

de l'aigua marina que forniria energia elèctrica i eliminaria la contaminació. Però el seu projecte arriba a oïdes dels que volen impedir que el desplegui, i el noi haurà de fer servir l'enginy per sortir-se'n. El capítol final ens mostra les futures repercussions de l'invent.

El 1985 Tísner publicava una altra novel·leta juvenil, L'arriscada expedició dels pitecantrops del Montgrony. Pel que llegim a la dedicatòria, va rumiar la novel·la durant dos mesos que va estar sense veure-hi, en una de les seves sovintejades afeccions oculars, i la dedica al seu oculista, que li ha tornat la vista. La novel·la narra l'expedició dels pitecantrops de Vi-la-Trejú, al Mont-Grony, menats pel seu cap, Xaf, i explicada pel seu fill, Guau, fins a la terra dels Mont-Grins, que resulten poc amistosos. El protagonista i narrador, aprenent de bruixot, és un apassionat de les noves tecnologies prehistòriques i inventor de molts avenços, i dels noms corresponents. I en Tísner es diverteix i ens fa gaudir amb els seus anacronismes i jocs de paraules, en una mena de retorn a la tècnica i l'esperit de l'inoblidable Opoton.

amj

* * * * *

Una delicadesa de la nostra primitiva ciència-ficció

Els Marges

NÚM. 96 - HIVERN DE 2012

Sobre poesia i sobre la meva poesia Maria Josep Escrivà

El Vapor, Aribau, i López Soler o al Cèsar el que és del Cèsar Joan-Lluís Marfany

De Don Joan a *Don Joan*: Joan Maragall i *Don Giovanni* Jaume Radigales Confidències epistolars sobre catalanisme i literatura Imma Farré i Vilalta

> Un somni de Manuel de Montoliu Josep Murgades i Víctor Martínez-Gil

Clàssics catalans de l'autobiografisme David Vilaseca

Com tradueixo

Hipèrbole entre l'apologia i la premonició: "Un somni" de Manuel de Montoliu

de Josep Murgades (UB) i Víctor Martínez-Gil (UAB) "Els Marges", núm. 96 (Hivern 2012), ps. 89-96.

En el marc del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat a Barcelona del 13 al 18 d'octubre de 1906, Miguel de Unamuno pronuncià una conferència que, emprant l'idioma basc com a pretext exemplificador, va arremetre novament contra la codificació i la instauració de qualsevol llengua "hispànica" que no fos el castellà. Dic novament perquè de tots són conegudes les seves opinions al voltant del tema, plasmades fins i tot en l'epistolari creuat amb Joan Maragall, unes missives on ambdós dissentiren reiteradament, però amb el respecte que hom podia esperar d'uns intel·lectuals del seu nivell.

Esperonat per les declaracions unamunianes, que Menéndez Pidal abonà i "legitimà filològicament" en el mateix Congrés (insistí en la inevitable tendència del català a confluir amb el castellà), Manuel de Montoliu (Barcelona, 1877-1961) va respondre amb el text que ara ressenyem i que, amb un encert que agraïm, Josep Murgades i Víctor Martínez-Gil han recollit dins el número 96 de la revista "Els Marges".

El relat té un títol ben explícit, "Un somni", recurs literari molt reconegut i extraordinàriament rendible, que permet a l'autor endegar una contundent rèplica als ínclits erudits castellans (inserida dins de la tradició de les apologies de la llengua) i, alhora, bastir una història de pura ciència-ficció que, sense por d'exagerar, m'ha semblat absolutament esplèndida.

"Un somni" pertany al subgènere de l'anticipació. Montoliu situa l'acció vuit-cents anys després de la conferència del senyor Unamuno, és a dir, "l'any de l'era cristiana 2706". En primera persona, el protagonista ens refereix un somni: el seu retorn a la Terra (se suposa que molts anys després d'haver traspassat) amb la intenció de passejar pel seu país, Catalunya, i veure com estan les coses. Amb un espant creixent, s'adona que la llengua catalana ja no existeix. És una llengua morta.

No convé explicar la trama, però crec que, a hores d'ara, podem enfrontar-nos a la lectura del text des de dos sentiments gairebé antagònics. D'una banda, com a amants de la ciència-ficció i del fantàstic, amb un plaer immens. La imaginació de Montoliu, repleta de trets premonitoris, resulta gairebé increïble (recordem que el relat data de 1906). Hi trobem l'anticipació del "descobriment" de la Lluna (que ell situa el 2337); la comunicació sense fils (el nostre "Wi-Fi"), que anomena "microfontelègraf"; els edificis de trenta o quaranta pisos, que considera altíssims; la preponderància universal de l'estil "gaudínic" (homenatge a una figura i a un Modernisme del qual ell formava part).

Cràters Plató (part inferior esquerra) i Aristòtil (part inferior dreta) i la mar de la Serenitat (damunt d'Aristòtil) tres-cents setze anys abans que la Lluna sigui descoberta, evangelitzada i explotada per Castella segons "Un somni" de Manuel de Montoliu. Fotografia de Carles Duarte, nit de l'1 de març de 2012.

La idea que la descoberta d'una nova font d'energia seria molt important per a dominar l'entorn, també resulta inquietantment premonitòria. A "Un somni" hi apareix el Lúnium, que es converteix en "la font de totes les energies de què es val l'activitat fabril mundial". Montoliu també imagina una mena de trànsit aeri sobrevolant Barcelona (aeròstats dirigibles, en diu), que a hores d'ara són una constant en totes les pel·lícules de ciència-ficció.

Tanmateix, he parlat de sentiments antagònics. I és que, en fer la lectura d'"Un somni", resulta impossible no experimentar una certa angoixa. Ha passat més d'un segle i la situació de la nostra llengua continua essent terriblement preocupant. Encara més: l'anticipació de Montoliu respecte al poder assolit per Castella no em sembla gens agradable de llegir en aquest moment de crisi i d'enrariment polític.

En qualsevol cas, tot afegeix mèrit al seu exercici imaginatiu. No vull deixar de destacar l'encert de Montoliu en l'ús de la hipèrbole, la vena irònica i la mordacitat. El paral·lelisme que estableix entre el paper dels castellans a la conquesta d'Amèrica i a la conquesta de la Lluna -evangelitzadors inclosos-m'ha semblat superb. Estic segura que el senyor Unamuno no ho va pair gaire bé.

Considero molt interessant que aquesta breu delicadesa de les nostres lletres aparegui en una publicació de la solvència d'"Els Marges". Una petita perla que demostra el nivell d'excel·lència que pot aconseguir, en tot tipus de gèneres, la literatura en català.

Anna Maria Villalonga (Universitat de Barcelona)

RELAT

23 de 25

La senyora Dsha

Un any després d'haver aconseguit la pacificació, el governador general va organitzar una festa a la seva residència. La gran sala brillava amb la llum dels dos sols, però tot d'una les cortines es van córrer i un focus va il·luminar el governador, que va fer un breu discurs sobre l'amistat entre els dos mons: Terra i Raquis.

El governador era un home cordial, en el seu parlament va citar un fragment d'un antic poema raquià. A continuació s'havia de projectar un holograma sobre la llunyana arribada dels terrans a Raquis. Del no res van aparèixer uns transportadors aeris d'on sortien vertiginosament les unitats d'elit terranes mentre els periodistes filmaven l'esdeveniment. La confusió i el soroll van omplir la gran sala i algun raquià es va bellugar inquiet davant d'aquell espectacle. Un murmuri es va alçar entre el públic i el governador va ordenar aturar la projecció hologràfica, mentre maleïa interiorment l'alt comandament per haver escollit un documental tan poc adient per a l'ocasió.

Es van obrir els finestrals, la llum dels dos sols raquians va inundar la sala i els servorobots amb safates de canapès i copes de xampany van començar a circular entre els convidats.

El capità Robert Tao, assessor de seguretat del governador, s'avorria, va mirar al voltant amb la copa a la mà, era nou a la ciutat i no coneixia ningú. Va sortir a la terrassa i es va recolzar de forma indolent a la balconada tot admirant les cúpules daurades de la ciutat.

No es va adonar de la presència de la raquiana.

-No es recorda de mi? -va començar ella.

Era una dona alta, més alta que el comú dels habitants del planeta, feia ben bé metre seixanta-cinc.

- -Doncs no, ho lamento. Tinc poca memòria per a les cares -va respondre ell observant la dona atentament. El rostre raquià no li portava cap record.
- -Ens va presentar el senyor Tshi, fa alguns dies, a casa seva -va dir ella-. Em dic Dsha.

El capità Robert Tao era conscient de l'interès que despertava entre les dones raquianes. Les seves faccions orientals i els seus cabells foscos representaven un avantatge en aquell món a causa de la seva semblança amb els nadius, cosa que els amics li envejaven.

-No s'amoïni, capità, segur que vostè coneix molts raquians, però jo conec pocs terrans i no era fàcil que l'oblidés.

L'aire de la tarda portava l'olor de flors aromàtiques i de pols. La recepció no havia de trigar a acabar, es faria fosc, les ombres caurien sobre la ciutat i els carrers es quedarien solitaris com el cor del capità Tao.

Era proverbial la desinhibició de les dones raquianes pel que fa a les qüestions sexuals. El capità Tao va proposar a la senyora Dsha de sortir a sopar, sabent que aquella nit anaharian al Ilit

20/03/2012 22:59

acaparien ai iiit.

La senyora Dsha no era una dona bella, però era força atractiva. Tenia la cara ossuda, els pòmuls alts i uns ulls negres profundament inquisitius. La boca de llavis prims dibuixava un constant somriure irònic. Al capità, el cos de la raquiana li va semblar excitant dins del cenyit vestit vermell.

Allò que havia començat com un simple passatemps es va prolongar els dies a venir. Durant tres setmanes la senyora Dsha i el capità Robert Tao es van veure regularment. Passejaven pels carrers tortuosos de la ciutat vella i feien l'amor a casa d'ella, una torreta als afores envoltada d'uns arbres molt semblants als llimoners.

A la quarta setmana el capità Tao va absentar-se de la ciutat per acompanyar el governador a la capital.

Durant la setmana que va ser fora, el capità només feia que pensar en la senyora Dsha. Li va trucar només arribar i van quedar per sopar al restaurant del primer dia.

La llum de cap al tard, amb els dos sols baixos a l'horitzó, feia enrogir les copes dels pins raquians. Al lluny se sentien els laments dels txaps, una mena d'òlibes d'ulls fosforescents. Els ulls dels txaps brillaven a les innombrables coves que envoltaven la ciutat enfilada dalt d'un turó.

El capità Tao va entrar al restaurant. A la taula que havien ocupat el primer dia no hi havia la senyora Dsha. Hi havia un home, un raquià. Duia el petit barret cerimonial que els homes de Raquis lluïen indefectiblement sobre la clepsa quan no eren a casa seva.

L'home es va girar i va mirar el capità. La semblança amb la senyora Dsha era total. El capità Tao no va poder reprimir un calfred malgrat l'ambient càlid del restaurant.

Era un dels trets més insòlits dels habitants de Raquis. Aquell hermafroditisme havia sorprès els terrans en arribar al planeta.

-Ho lamento, Robert. No sabia que succeiria tan aviat.

Ara, era el senyor Dsha.

Montserrat Galícia

C(F)URTS

Voldríem dedicar aquest curt tan curt (no arriba a dos minutets de res!) a tots els que us preneu el cafè (o el te, o el suc de taronja) amb sucre. Potser després de veure'l no tornareu a fer-ho amb sucre de terròs, si no és, és clar, que no teniu sentiments....

http://www.youtube.com/watch?v=HeTv-nV9HhM

No fa gaire que el llibre electrònic era pura ciència-ficció, i mira, ja el tenim aquí i sembla

que per a quedar-s'hi! De tota manera, sembla clar que mai no tindrà l'encant del llibre de paper. Com a mínim no tindrà l'encant "d'aquests" llibres de paper:

http://www.youtube.com/watch?feature=player embedded&v=SKVcQnyEIT8#

Una breu passejada de poc més de dos minuts per tres distopies portades al cinema: *Un món feliç*, *Gattaca* i *El show de Truman*.

http://www.youtube.com/watch?v=LeNMqNb-5sc

BESTIOLES GALÀCTIQUES

del Manual de Supervència Estel·lar d'en Jordi Gort

L'adaptació dels bimpolians (*Pseudotalpa adrepo*) a la nostra tecnologia és tan gran, que la seva habilitat per a tripular i conduir naus ha demostrat ser més elevada que la humana, per la qual cosa es prefereix amb molta diferència un conductor bimpolià a un de terrestre, perquè aquell mai no es distraurà per un pensament o record intempestiu.

del Manual de Supervivència Estel·lar. Ref: 2jjsbtr4

Recordeu que la sortida del número 32 coincidirà amb el començament de l'estiu.